

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут архітектури, будівництва та землеустрою
Кафедра автомобільних доріг, геодезії, землеустрою та сільських будівель

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи магістра
на тему:

Удосконалення структури землеволодінь та землекористувань на території Кобеяцької ТГ Полтавської області

Розробила: **Назаренко Катерина Олександрівна**
студентка гр. 2мБЗ,
спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»
№ з.к. 20245

Керівник: **Щепак Віра Василівна**
к.т.н., доцент кафедри автомобільних доріг,
геодезії, землеустрою та сільських будівель

Рецензент: _____

Полтава 2021

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ЗЕМЛЕВОЛОДІНЬ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ

1.1. Нормативно-правове забезпечення формування структури землеволодінь та землекористувань

В умовах здійснення земельної реформи, утворення різних форм власності на землю, зміни в соціально-економічній ситуації обумовлюють необхідність корегування і уточнення основних методологічних положень та підходів створення стабільних еколого-економічних систем землеробства та організації території сільськогосподарських підприємств з метою системної оптимізації використання природних і матеріально-технічних ресурсів, диференційованого адаптування землекористування до ґрунтово-ландшафтно-кліматичних факторів, а також регулювання деградаційних процесів.

Економічна криза значною мірою вплинула на технологічний механізм використання земель, захисту від ерозії та інших видів деградації ґрунтів, серед яких в умовах регіону, де розміщені ділянки земель, що надаються в оренду, найбільше занепокоєння викликає прогресуюча втрата гумусу в ґрунтах та їх ерозія.

Це зумовило майже всюди в області порушення сівозміни, як в результаті нового межування території, так і з боку дотримання біологічних вимог сільськогосподарських культур до попередників, що замість очікуваного суттєвого збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції спричинило різке зростання деградаційних процесів та подальше зниження родючості ґрунтів і продуктивності земель в цілому.

Правовстановлюючі документи на користування, володіння та розпорядження земельними ділянками для ведення товарного сільськогосподарського виробництва та крупних особистих селянських (фермерських) господарств, передбачають правові та соціально-економічні аспекти земельних відносин і майже не регулюють використання земель, що

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		5

нерідко, особливо при короткостроковому терміні оренди, породжує насильне використання земель, в тому числі і деградованих, а також вирощування кон'юнктурних сільськогосподарських культур майже монокультурою.

Тому, в сучасних умовах господарювання велике значення набуває питання охорони земель.

Примусове відчуження землі права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування її вартості. Конфіскація землі може бути застосована виключно за рішенням суду у випадку і порядку, встановлених законом.

Земельний кодекс України - основний нормаивно-правовий акт земельного законодавства України, є кодифікованим нормативним актом, яким регулюються земельні відносини з метою забезпечення раціонального використання земель, рівноправного розвитку всіх форм власності на землю, збереження та відтворення родючості ґрунтів, поліпшення природного середовища, охорони прав фізичних і юридичних осіб на землю тощо.

Вперше у Земельному кодексі законодавчо закріплється охорона ґрунтів і зазначається, що ґрунти земельних ділянок є об'єктом особливої охорони. Але чомусь їхня охорона зводиться тільки до заборони власникам земельних ділянок і землекористувачам здійснювати зняття та перенесення ґрунтового покриву без спеціального дозволу органів, що здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель. Хоча ґруни земельних ділянок зазнають набагато ширшого спектру пошкоджень, що призводить до зниження їхньої продуктивності та деградації.

Закон визначає правові, економічні та соціальні основи охорони земель з метою забезпечення їх раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей землі, збереження екологічних функцій ґрунтового покриву та охорони довкілля.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
						6
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		

Також у цьому Законі приведений перелік органів державної влади відповідальних за охорону земель. Державний контроль за використанням та охороною земель здійснює центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів, додержання вимог законодавства про охорону земель контролює центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, моніторинг родючості ґрунтів та агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення здійснює центральний орган виконавчої влади з питань аграрної політики.

Система заходів у галузі охорони земель включає;

- державну комплексну систему спостережень;
- розробку загальнодержавних і регіональних (республіканських) програм використання та охорони земель, документації із землеустрою в галузі охорони земель;
- створення екологічної мережі;
- здійснення природно-сільськогосподарського, екологічно-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель;
- економічне стимулювання впровадження заходів щодо охорони та використання земель і підвищення родючості ґрунтів;
- стандартизацію і нормування.

1.2. Методичні підходи до формування просторово-територіальної структури землеволодінь і землекористувань

Землекористування як системне явище має бути спрямоване на забезпечення національної безпеки і захист територіальних інтересів країни шляхом відповідної організації використання землі, створення умов для

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		7

екологічної безпеки і підтримки екологічної рівноваги, задоволення економічних, соціальних, суспільних потреб.

Земельна реформа в Україні проходить земельна реформа, яка є важливою складовою аграрної реформи вона охоплює не тільки земельні відносини, відносини власності на матеріально-технічні засоби виробництва але й багато інших аспектів функціонування аграрного сектора, зокрема його взаємовідносини з державою, суміжними сферами економіки, фінансово кредитною системою та іншими.

Одним з них є усвідомлення і озуміння того, що досягти поставленої мети можливо лише за простого або розширеного відтворення родючості ґрунтів. Успішні земельні та адміністративні реформи можливі при визначенні основних стратегічних напрямків щодо господарювання на землі. В умовах функціонування нових форм господарювання в аграрній сфері, відбувається значне погіршення екологічного стану земель, тому виникає необхідність не лише теоретичного та методичного забезпечення заходів з раціонального використання земель, але й ефективного їх практичного впровадження у виробництво.

Проект землеустрою розробляється з метою організації сільськогосподарського виробництва і впорядкування сільськогосподарських угідь у межах землеволодінь та землекористувань для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, забезпечення раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і покращення природних ландшафтів.

Розрахункову площу землекористування встановлюють на основі рекомендацій наукових установ для визначення виробничих типів господарств, а також наукових методів - таких, як метод аналогів, метод статистичних угруповань і середніх величин, метод балансових розрахунків, розрахунково-конструктивний (або розрахунково-варіантний) метод, метод економіко-математичного й економіко-статистичного моделювання.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
						8
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		

Для встановлення доцільного розміру землекористування конкретного підприємства в практиці землепорядного проєтування велике поширення одержали балансовий і розрахунково-конструктивний методи.

Остаточну (проектну) площу землекористування визначають з урахуванням конкретних територіальних умов з максимальним наближенням її до розрахункової площі. У територіальному, проторовому відношенні раціональна площа конкретного землекористування може бути обмежена верхньою і нижньою межами. Верхньою межею варто вважати таку площу, на якій зберігається керованість і допустимі виробничі витрати, пов'язані подоланням відстаней.

Нижня межа визначається поєднанням і розмірами галузей та їх нормальною землезабезпеченістю. Взаємозв'язок розмірів виробництва і території в сільському господарстві виявляється у трьох аспектах: технологічному, територіальному і соціально-правовому.

У технологічному відношенні формування землекористування здійснюється стосовно завдань і конкретних умов сільськогосподарського виробництва. Це означає, що загальна площа і склад угідь повинні відповідати запланованим обсягам виробництва.

У територіальному відношенні найвжливіше завдання полягає в самій організації землекористування як об'єкта господарювання, в усуненні різних перешкод адміністративно-правового і соціально-економічного характеру, а також у скороченні перевезень продукції, переїздення техніки, переїзду худоби і скороченні інших витрат, пов'язаних з обслуговуванням великої території [9].

Соціально-правовий аспект пов'язаний із організацією соціальних та еколого-економічних відносин власності на земельні ресурси. Наявність та розташування земельних ділянок власників земельних часток(паїв) у складі землекористування сільськогосподарського підприємства у значній мірі впливає

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
						9
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		

на його компактність, розміри та конфігурацією. Формування землекористувань сільськогосподарських підприємств повинно здійснюватися на основі:

- існуючої земельно-ресурсної бази;
- поселенської мережі;
- регіональних особливостей розвитку продуктивних сил;
- заходів, спрямованих на екологічну стабілізацію довкілля;
- врахування розмірів залучених капіталів у сільськогосподарське виробництво;
- юридичного та наукового забезпечення землеустрою;
- екологічного імперативу;
- соціальної направленості.

Сучасні проекти землеустрою повинні носити динамічний характер, характеризувати землекористування господарства і містити варіанти рішень, що виникають перед господарниками в процесі вирішення виробничих, екологічних і соціальних задач. При цьому повинні бути враховані інтереси власників земель, громади, підприємств, регіонів і держави. Рационально утворене землекористування повинне відповідати наступним вимогам:

- розміщення кожного землекористування з урахуванням інтересів усіх землекористувачів, розташований на даній території;
- забезпечення розмірів землекористувань, що відповідають зональним умовам, виробничому напрямку господарств і намічуваним на перспективу обсягам виробництва кожного підприємства;
- включення до складу кожного землекористування площ та співвідношення угідь, що відповідають спеціалізації господарств і дозволяють рационально й ефективно використовувати землю;
- забезпечення компактності землекористування, зручності його конфігурації і меж для організації виробництва і території;

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
						10
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		

- правильне розташування у середині землекористування господарських центрів і зручний їхній зв'язок з угіддями, між собою і з зовнішніми економічними й адміністративними центрами;

- суворе дотримання екологічних умов.

Кожна з названих характеристик впливає на ефективність сільськогосподарського виробництва, на використання землі в ньому, їхня зміна впливає на загальний обсяг виробництва, розмір капіталовкладень та транспорт і інші щорічні виробничі витрати, продуктивність угідь і їх охорону, собівартість продукції та соціальні умови.

Найкращі в конкретних умовах значення і поєднання перерахованих взаємозалежних характеристик створюють раціональне землекористування, пристосоване для ефективного ведення господарства та використання й охорони земель.

Проекти землеустрою щодо впорядкування існуючих землеволодінь та землекористувань передбачають заходи щодо вдосконалення територій землекористування, впорядкування структури земельних угідь, встановлення територіальних обмежень і обтяжень (земельних сервітутів) у використанні та охороні земель, усунення черезмужжя, далекоземелля, ламаності меж, ерозійних процесів та інших екологічних наслідків нераціонального використання земель і створення територіальних умов для функціонування сільського господарства та інших галузей економіки, формування й удосконалення раціональної системи існуючого землеволодіння та землекористування.

Землевпорядні дії, спрямовані на поліпшення землекористувань існуючих господарств шляхом внесення корективів у їхні розміри, розміщення і межі, називаються удосконалюванням або впорядкуванням. Це досягається насамперед за допомогою усунення недоліків у землекористуванні. Недоліки землекористування виникали найчастіше історично в результаті складного процесу формування земельних масивів в минулі роки.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		11

Критерієм для встановлення недоліків землекористування і підставою для їхнього усунення є не зовнішні ознаки (абрис земельного масиву), а негативний їхній вплив на економіку й організацію сільськогосподарського виробництва і використання землі.

Усунення недоліків в землекористуванні проводиться одночасно по групі взаємозалежних землекористувань. Тому проект землеустрою щодо усунення недоліків в землекористуванні повинен бути ретельно пророблений, науково обґрунтований та повинен істотно поліщувати організацію землекористування на даній території для того, щоб позитивний ефект переважав над негативним результатом.

Окрім усунення недоліків у землекористуванні розробляються заходи щодо ліквідації розбіжностей у межах землекористувань, які зазначені у правовстановлюючих документах та їх фактичному розташуванню на місцевості.

Проект землеустрою складається із:

- пояснювальної записки;
- додатків;
- графічних матеріалів.

Розробка проекту землеустрою включає такі етапи:

- підготовчі роботи;
- розробка проектних пропозицій та обґрунтування запропонованих заходів;
- погодження та затвердження проекту землеустрою;
- реалізація проекту землеустрою.

1.3 Зарубіжний досвід організації території

Перед багатьма країнами світу останніми роками постає питання про необхідність посилення регулюючої ролі держави щодо використання земельних ресурсів, а особливо земель сільськогосподарського призначення. Адже

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		12

проблема полягає в необхідності вивчення та адекватного сприйняття зарубіжного досвіду вдосконалення земельних відносин та можливостей його застосування в Україні.

Завданням нашого дослідження є встановлення основних етапів використання земельних ресурсів, узагальнення основних положень зарубіжного досвіду і обґрунтування пропозицій щодо їх застосування в Україні.

На сучасному рівні законодавство низки країн дозволяє стверджувати, що практично в кожній країні світу існують ті чи інші обмеження. Адже ці обмеження, пов'язані з розміром земельних ділянок, більш характерні для країн з перехідною економікою та для країн з обмеженою кількістю земельних ресурсів.

Оскільки, законодавство передбачає дотримання співвідношення між земельними площами й поголів'ям тварин, які на них вирощують, що зумовлено потребами дотримання екологічного балансу на територіях. Загалом тут сільське господарство розглядають як один з основних чинників екологічної безпеки країни.

Якщо використовувати такий досвід в Україні перш за все потрібно прийняти спеціальний закон, який би передбачав необхідність здійснення зонування території країни на якій було б виділено територію для одержання спеціального дозволу на здійснення будівництва кожного несільськогосподарського об'єкта в таких зонах.

У Великій Британії вся земля належить королівській родині, але права на володіння нею вільно продаються, що дає змогу використовувати її досить ефективно. Водночас змінити цільове використання земельної ділянки тут дуже складно. Власникам землі заборонено продавати її іноземцям.

У Болгарії одержати землю іноземці можуть лише у спадок, оскільки право власності на неї в цій країні на них не поширюється, так само, як і на юридичних

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		13

осіб, у яких частка закордонного капталу вища, ніж 50%. У країнах Західної Європи більшість використовують оренду сільськогосподарських земель як організаційну форму.

Зазначимо, що в цих країнах переважає приватна та державна власність на землю, порівняно з її орендою. Якщо взяти до прикладу, 65% площ сільськогосподарських угідь у Нідерландах — у власності держави, яка і є основним орендодавцем. Проте відмінна риса орендних відносин у цій країні — найпривабливіша довгострокова оренда землі — навіть на 99 років. Із орендованих 35% землі 20% орендують у держави, 15% — у приватних власників.

Орендна плата є ключовим аспектом орендних відносин. У сільському господарстві розвинених країн світу її порівнюють з рентою. Так, у Швеції вона становить 5–8% від вартості землі, або 7–9% від вартості реалізованої продукції. На одну особу в Україні припадає 0,7 га орної землі, тоді як у Європі цей показник становить у цілому 0,25 га, у т. ч. у Польщі – 0,30 га, Франції – 0,31 га.

Земельний ресурс України оцінено в розмірі 330 млн грн., що становить 44,4% усієї вартості природоресурсного потенціалу. Зазначимо, що вартість земельного ресурсу України незначна, проте цінність його дуже висока. Без догляду на земельні ресурси Україна й надалі втрачатиме позиції у світовій економіці.

Після таких великих за територією країн світу, як США, Китай, Росія і Канада, Україна володіє найбільшим масивом земель сільськогосподарського призначення і входить до п'ятірки країн, в яких на одного жителя припадає понад 0,5 га сільськогосподарських угідь та ріллі.

В європейських країнах сільськогосподарська освоєнність території досить різна. Внаслідок несприятливих кліматичних умов на півночі Європи площі

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		14

розорюваних земель не перевищують 10% загальної площі скандинавських країн. У структурі сільськогосподарських угідь площа пасовищ та луків в цих країнах сягає 2%.

Україна – одна із найбільших країн Європи. Її земельний фонд становить 60,35 млн га, що становить 5,7% території Європи та 0,5% площі земної кулі. Земельні ресурси України характеризуються високим біопродуктивним потенціалом, в структурі якого переважають родючі ґрунти чорноземного типу – 60,2% від площі орних земель, що становить близько 7% світових запасів. Країна має унікальні можливості завювати гідне місце на світових продовольчих ринках завдяки поставкам екологічно чистої продукції, оскільки володіє близько 8 млн га відносно чистих земель. За підрахунками експертів, за раціональної структури землекористування та відповідного наукового і ресурсного забезпечення, вона здатна забезпечити продуктами харчування від 140 до 180 млн осіб на рік.

Так, у США поширена стратегія "зеленого" і "червоного" квитка, що передбачає заохочення фермерів, які добре захищають ґрунт від ерозії, і штраф через суд для тих, хто порушив установлені ґрунтозахисні вимоги. Фермери заохочують за мульчування і скорочення посівів ерозійно-небезпечних культур; їм безкоштовно постачають інструкції і проекти з екологічно надійної організації території і будівництва протиерозійних терас. У багатьох округах США в рамках програми з охорони ґрунтів фермери за впровадження ґрунтозахисних технологій одержують від 25 до 30 доларів на акр щорічно протягом трьох років.

Отже, сільське господарство України є однією з найважливіших сфер матеріального виробництва, вона не в змозі забезпечити потреби у продовольстві. Проте урожайність основних видів сільськогосподарських культур у нашій державі у 2, а то й в 4 рази нижча, ніж у європейських країнах, земельно-ресурсний потенціал яких поступається нашому.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		15

Виробництво валової продукції сільського господарства в Україні в розрахунку на один гектар сільськогосподарських угідь становить 270 євро, тоді як у європейських країнах — понад 2 тис. євро, і свідчить про низьку культуру вітчизняного землеробства і не ефективне використання земель сільськогосподарського призначення. При цьому офіційно держава підтримує державну й колективну власність у сільському господарстві й заперечує будь-яку можливу еволюцію в напрямі приватної власності на землю і приватнопідприємницьку діяльність у сільському господарстві.

Світовий досвід засвідчує поступове звуження сфери ринкових відносин. Земельні ресурси є обмеженими, тому будьякі реформування є наслідком перерозподілу земель і доходів від їх використання. Адже велику роль у потенційному забезпеченні раціонального використання земельних ресурсів України повинно бути моніторинг земель, який передбачає систему спостережень за станом земель з певною метою своєчасного виявлення змін та їх оцінки [9].

Висновок до розділу 1

У роботі досліджено, що сучасний проект землустрою повинен носити динамічний характер, характеризувати землекористування господарства і містити варіанти рішень, що виникають перед господарниками в процесі вирішення виробничих, екологічних і соціальних задач.

При цьому повинні бути враховані інтереси власників земель, громади, підприємств, регіонів і держави.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		16

Раціонально утворена просторово-територіальна структура землеволодінь і землекористувань повинна відповідати наступним вимогам: розміщення кожного землекористування з урахуванням інтересів усіх землекористувачів, розташований на даній території, забезпечення розмірів землекористувань, що відповідають зональним умовам, виробничому напрямку господарств і намічуваним на перспективу обсягам виробництва кожного підприємства,

Включення до складу кожного землекористування площ та співвідношення угідь, що відповідають спеціалізації господарств і дозволяють раціонально й ефективно використовувати землю, забезпечення компактності землекористування, зручності його конфігурації і меж для організації виробництва і території, правильне розташування у середині землекористування господарських центрів і зручний їхній зв'язок з угіддями, між собою і з зовнішніми економічними й адміністративними центрами.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		17

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ НА ТЕРИТОРІЇ КОБЕЛЯЦЬКОЇ ТГ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Загальна характеристика території

Територія області належить до недостатньо вологої, теплої, крайній південний схід – до посушливої, дуже теплої агрокліматичної зони. Середньорічна кількість опадів на території області змінюється, збільшуючись з півдня на північ. Кліматичні умови області спрятливі для життя людини.

За кліматичним районуванням Полтавської області, що було проведене за такими показниками як: кількість опадів, температура повітря і ґрунту, відносна вологість (%) і дефіцит вологості повітря (мб) та інше, територія 13 природно – сільськогосподарського району характеризується континентальним кліматом. Стисла характеристика кліматичних умов району розмінення ділянок приводиться за даними Полтавської метеостанції.

Для сільськогосподарського виробництва, зокрема для рільництва, важливе значення має не тільки річна кількість опадів, а й режим і характер їх випадання, тривалість вологих і посушливих періодів, інтенсивність дощів, тому що все це впливає на продуктивність земель і руйнування ґрунтового покриву ерозійними процесами та стан посівів. Ці характеристики разом із якістю земель безпосередньо і опосередковано впливають на рівень урожаю сільськогосподарських культур.

Атмосферні опади в умовах регіону служать основним джерелом нагромадження запасів ґрунтової вологи, від чого залежить волого забезпеченість сільськогосподарських культур, їх ріст, розвиток і врожайність. Тому нагромадження вологи в ґрунті і ефективне використання її мають

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		18

забезпечити відповідні зональні технології вирощування сільськогосподарських культур і чергування їх в сівозміні.

Територія природно-сільськогосподарського району в цілому оптимально теплозабезпечена. Зима в регіоні холодна, переважно малосніжна, в більшості років з нестійким сніговим покривом. Зима характеризується нестійкою погодою, поряд з низькими температурами повітря (-15° - -20°) спостерігаються потепління ($+4^{\circ}$ - $+3^{\circ}$).

Висота снігового покриву складає 14-16 см, глибина промерзання ґрунту - 50-70 см. Безмороний період в середньому складає 150 днів.

Вегетаційний період починається в другій декаді квітня і закінчується в третій декаді жовтня.

Обмежена кількість опадів у веняний період при сильних суховійних вітрах обумовлює в самі короткі строки проводити закриття вологи, посів ранніх культур з застосуванням всіх приомів агротехніки, направлених на збереження вологості в ґрунті. Підготовку ґрунту під посіви озмих культур необхідно також проводити так, щоб найменше втрачати вологу.

В зимовий період обов'язково проводити снігозатимання всіма можливими засобами. Зими тут малосніжні. В зимові місяці спостерігаються відлиги та випадання опадів у вигляді дощу. Це приводить до утворення льодової кірки, а останнє іноді – до загибелі озмих культур та багаторічних трав.

Влітку переважають східні та південно-східні суховії, які можуть викликати видування не вкритої або слабо вкритої рослинністю поверхні ґрунту. Взимку переважають східні та північно-східні вітри.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		19

Незважаючи на часом екстремальні погодні умови (зливи, градобій, тривалі посухи), кліматичні умови в цілому оцінюються як сприятливі для вирощування сільськогосподарських культур і одерання високих і сталих урожаїв їх при умові старанного нагромадження і раціонального використання ґрунтової вологи [17].

Територія області належить до класу рівнинних східноєвропейських ландшафтів.

Більшість ландшафтів відносяться до лісостепового типу, і лише на південному сході – до степового та північно-степового типу. У зв'язку з високим рівнем сільськогосподарської діяльності, природні ландшафти не збереглися і тому переважають антропогени. В їх структурі переважають сільськогосподарський тип ландшафтів. Місцевість області являє собою рівнину, розділену річковими долинами і ярами.

Ресурси для сільськогосподарського природокористування в області можна оцінити, як високі. За 100-бальною шкалою середня якість області за ступеню їх придатності для вирощування зернових і технічних культур становить 65 балів, сільськогосподарські землі займають 76,1% площі області. Найбільш поширені в області ґрунти – чорноземи. Вони займають майже дві третини території області.

Лісові ресурси в області невеликі. Всі ліси віднесені до природоохоронних і рекреаційних.

Різними видами мінерально-сировинних ресурсів регіон забезпечений нерівномірно (є близько 300 родовищ корисних копалин). Облсть займає одне з перших місць в Україні по запасах і видобутку залізної руди, природного газу, газового конденсату, супутнього гелію, нафти. Серед інших корисних копалин – торф, будівельні матеріали, мінеральні води.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		20

Транспортна мережа області розгалужена. Найбільше значення займає залізничний транспорт, друге місце – автомобільний.

У ґрунтовому покриві Полтавської області переважають чорноземи (переважно на вододілах під степами) і Опідзолені ґрунти (під лісами). Так 92 % всіх орних земель і 84% всіх сільськогосподарських угідь території Полтавщини знаходиться на різних видах чорноземів.

Г

рунти Полтавської області формувалися у помірному кліматі з майже оптимальним зволоженням; переважно на лісових карбонатних пухких породах, які вирізняються багатим мінеральним складом і мають гарні фізико-хімічні властивості; лучно-степовою і степовою рослинністю на слабо дренованих вододілах і терасах, та широколістяно-лісовою рослинністю на подрібнених правобережжях річок; на півдні області характерне неглибоке залягання ґрунтових мінералізованих вод, на півночі – промісний водний режим; під впливом давнього господарського освоєння.

Орні землі займають 1774,7 тис га. Середня розораність становить 61,7% території Полтавщини, або 81,96% від площі сільськогосподарських угідь що суттєво більше, ніж у середньому в Україні.

Найменша розораність характерна як для крайніх півдних районів (що зумовлено засоленістю ґрунтів), так і крайніх північних частині області — Котелевської ТГ, Чорнухинської ТГ, Гадяцької ТГ (що зумовлено значною еродованістю земель). Велика розораність Гребінківської ТГ й Оржицької ТГ головним чином пов'язана з їх плоским рельєфом, зручним для обробки земель, а Машівської ТГ й Карлівської ТГ – з рівнинністю поверхні у поєднанні з високою родючістю ґрунтів. Середня забезпеченість орними землями на 1 жителя Полтавщини становить 1,15 га, що у півтора рази вище, ніж у середньому по Україні [12]

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		21

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області (2015 рік) із загальної площі Полтавської області 2875,068 тис.га, сільськогосподарські землі складалі 2223,198 тис.га – 77,3%, сільськогосподарські угіддя 2165,381 тис.га, або 75,31%, з них орні землі становили 1774,686 тис.га, або 61,7% від усієї території (82% сільськогосподарських угідь). Орні землі представлені, в основному, родючими чорноземами.

Під сіножатями зайнято 161,6 тис. га (5,6% від площі усіх земельних угідь області або 7,26 % від площі сільськогосподарських угідь); під пасовищами — 201,2 тис. га (7 % від площі усіх земельних угідь або 9 % від площі сільськогосподарських угідь). Сільськогосподарські угіддя на території Полтавської області займають 2224,8 тис. га або 77,38 %.

2.2 Аналіз використання земель на території Кобеляцької ТГ

Кобеляцька міська територіальна громада з центром у місті Кобеляки, створена рішенням Кобеляцької міської ради від 18.11.2020 №1 «Про початок реорганізації сільських рад шляхом приєднання до Кобеляцької міської ради», згідно якого до Кобеляцької міської ради приєдналися 18 сільських рад: Бродщинська, Василівська, Вільховатська, Дашківська, Золотарівська, Іванівська, Канавська, лебединська, Красненська, Кунівська, Лучківська, Озерянська, Орлицька, Підгорянська, Придніпровська, Світлогірська, Сухинівська, Шенгурівська (62 населених пункти).

Чисельність населення територіальної громади – 26348 осіб, в тому числі: в м. Кобеляки проживає 9718 особи, в селах – 16630 особи.

На основі вивчення матеріалів виробничого опису було з'ясовано існуючу організаційно-виробничу структуру господарства, розміщення тваринницьких

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		22

комплексів (ферм) та інших виробничих центрів, виявлено їх переваги або недоліки.

Виконання поставлених перед господарством завдань можливе лише за умови досягнення певних показників урожайності сільськогосподарських культур.

Підвищення урожайності можливе за умови дотримання науково обґрунтованих схем чергування сільськогосподарських культур у сівозмінах, внесення органічних і мінеральних добрив, правильного застосування гербіцидів та інших засобів боротьби із шкідниками рослин та бур'янами.

Показники урожайності с/г культур наведені в таблиці 2.11.

Молочно–товарна ферма та виробничий центр розміщений поблизу населеного пункту. Всі приміщення виробничих центрів знаходяться в задовільному стані і придатні для подальшого використання за цільовим призначенням.

2.3. Кадастрова оцінка земель

Згідно матеріалів обстеження ґрунтів по ПСП «Деменківське» складена картограма агровиробничих груп ґрунтів та їх експлікація по угіддях. Землі, які перебувають в оренді, розміщені на 8 агровиробничих групах ґрунтів.

Чорноземи типові слабозмиті важкосуглинкові (агрогрупа 55е площа – 446,94 га) залягають на схилах крутизною 1-3°. Характеризуються змитістю верхньої половини гумусового горизонту, в якому сконцентровані основні елементи живлення, а тому мають знижену родючість і гірший водно-повітряний режим.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		23

Висновок до розділу 2

Наведено загальну характеристику території Полтавської області. Проведено аналіз використання земель на території Кобеляцької ТГ. Проведено кадастрову оцінку земель на території ПСП «Деменківське» Кобеляцької ТГ.

Домінуючими ґрунтами в товаристві є чорноземи типові малогумусні важкосуглинкові (агрогрупа 53е) площею 777,84 га) та чорноземи опідзолені важкосуглинкові (агрогрупа 41е) площею 732,9 га.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		24

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОСТОРОВО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ЗЕМЛЕВОЛОДІНЬ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ НА ТЕРИТОРІЇ КОБЕЛЯЦЬКОЇ ТГ

3.1. Розробка стратегії просторового розвитку території

В теперішніх умовах стає нагальною потребою стратегія управління земельними ресурсами на території населеного пункту, так як ці території є основою розвитку землекористування селищних і сільських рад.

Запропоновано стратегії управління земельними ресурсами населених пунктів, які об'єднуються в єдину систему розвитку земельних ресурсів населених пунктів і селищних та сільських рад.

Одною із основних стратегій є стратегія забезпечення раціонального використання й охорони земель. Необхідно виокремити такі заходи, як землевпорядні заходи щодо оптимізації раціонального використання й охорони земель, комерційні і соціальні заходи.

До землевпорядних заходів раціонального використання земель автором віднесено:

- землі державної власності, що перебувають в оренді, для передачі в комунальну;
- земельні ділянки, які необхідно оформити в комунальну власність для комерційного використання;
- землі в межах житлових кварталів і масивів особистих селянських господарств, що підлягають приватизації;
- земельні ділянки, для яких необхідно зробити зміну цільового призначення;
- земельні ділянки запасу державної власності, вкриті лісовою рослинністю, для передачі в комунальну;

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		25

– лісосмуги для передачі в комунальну власність; господарські шляхи для передачі в оренду.

Структурно-логічну модель заходів ефективності використання сільськогосподарських угідь показано на рис. 3.1.

Спроможні територіальні громади (далі ТГ) повинні стати базовим елементом ефективної системи влади в Україні. На етапі створення громада зустрілася з багатьма викликами, серед яких саме:

- відсутність загальноприйнятих пріоритетів щодо забезпечення, надання базових послуг мешканцям ТГ.
- Кожен орган місцевого самоврядування, який увійшов до складу ТГ, до об'єднання мав власні пріоритети розвитку та власну систему цінностей щодо управління ресурсами. Після об'єднання ці пріоритети, очевидно мають бути переглянуті та мають бути вироблені підходи до управління «об'єднаними» ресурсами;
- потреба ефективного управління новими земельними і бюджетними ресурсами, які стали доступними для ТГ і можуть бути використані для її розвитку;
- збільшення кількості зацікавлених сторін, з якими потрібно узгоджувати прийняття рішень у межах ТГ.

Проведено аналіз інфраструктури і просторового планування, табл. 3.1.

У більш широкому контексті Кобеляцької ТГ повнна ефективно відповідати зовнішнім викликам, таким як: глобалізація економіки, підвищення мобільності трудових ресурсів, посилення міжнародної конкуренції за інвестиції.

Відповіддю на ці та деякі інші виклики може стати перспективне (середньо- та довгострокове) планування просторово-територіального розвитку Кобеляцької ТГ.

Сценарії розвитку Кобеляцької ТГ

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		26

Сценарне моделювання є важливою методологічною базою стратегічного вибору.

Сценарій – деяка послідовність подій, які можуть відбутися в майбутньому із значною долею ймовірості за певних умов. Такі умови, або фактори, можуть бути як зовнішні, так і внутрішні.

Іншими словами, в основі кожного сценарію повинні бути покладені базові сценарні припущення, за яких можуть виникати ті чи інші фактори впливу.

Зважаючи на те, що для новоствореної ТГ дуже мало даних для відстеження попередньої динаміки соціально-економічних процесів,

повноцінне формування сценаріїв неможливе (стане можливим під час наступних періодів стратегічного планування – через 10 років). Таким чином, наведені нижче елементи сценарного моделювання відображають, передусім вплив на громаду зовнішніх факторів.

Основними сценаріями розвитку є: інерційний (песимістичний) та модернізаційний (реалістичний), можливий за певних умов (потенційний).

Модернізаційний сценарій розвитку

Базові припущення модернізаційного сценарію – місцевий рівень:

1. Громада формує власну ідентичність («візерунок») та «якірні точки» розвитку громади та території;
2. Сформовані базові планувальні документи громади: стратегія, генплан, зонування земель громади, схему планування громади, інвестиційний паспорт громади;
3. У громаді покращується підприємницький та інвестиційний клімат – громада стає привабливою для інвесторів;
4. Створюються привабливі інвестиційні позиції у сферах глибокої переробки с/г продукції, високотехнологічних виробництв;
5. Громада є активним учасником впровадження Стратегії розвитку регіону та, відповідно, реципієнтом Державного Фонду регіонального розвитку;

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		27

6. Громада ефективно використовує державні субвенції на розвиток інфраструктури.

Результат модернізаційного сценарію:

1. Громада поступово формує свій новий імідж як інвестиційної привабливої території: високотехнологічний та екологічний. Внаслідок ефективної політики місцевої та регіональної влади громада залучає стратегічних інвесторів у пріоритетні галузі економіки та сільського господарства;

2. Навколо стратегічних інвесторів активізується малий і середній бізнес, заповнюючи логістично - послугову нішу;

3. Зростає рівень доходів населення, що пожвавлює внутрішній ринок;

4. Проекти розвитку в рамках реалізації Стратегії розвитку області активізують економічне життя на сільських територіях, форуєчи «якірні точки» економічного зростання, зокрема, це розвиток коопераивного руху, створення неаграрних видів бізнесу тощо;

5. Можливий за певних умов (потенційний) – визначає суспільну активну участь на місцевому, регіональному, національному рівні та міжнародному рівні, спрямований на досягненні реальних результатів.

Кобеляцької ТГ володіє природними ресурсами (корисні копалини, чорноземи), інфраструктурними об'єктами та вільними земельними ділянками, які можуть бути запропоновані для інвесторів. З урахуванням поступового потепління українського інвестиційного клімату, у середньостроковій перспективі можна очікувати зростання зацікавленості вітчизняних та іноземних інвесторів до створення нових підприємств у нашій країні.

Найбільшу користь від цього процесу зможуть отримати ті громади, які вже у найближчий час докладуть зусиль для належної підготовки інвестиційних об'єктів, забезпечення якісної промоції своїх інвестиційних можливостей, а також максимального спрощення процедур супроводу інвесторів.

Процес об'єднання спричинив до необхідності по новому подивитися на

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		28

забезпечення потреб громади та на нові екоомічні можливості, якими можуть скористатися комунальні підприємства.

Ці та інші можливості були розглянуті членами Робочої групи зі стратегічного планування та знайшли відображення у 3 операційних цілях та 10 завданнях, через які планується досягати цілі.

Діяльність у межах стратегічної цілі 1 повністю узгоджується зі стратегічними цілями та Стратегією регіонального розвитку Полтавської області на період до 2025 р.

Стратегічна ціль 1. Підвищення екоомічної ефективності використання ресурсного потенціалу громади

Очікується, що реалізація стратегічної цілі 1 у середньостроковій перспективі призведе до таких результатів:

- створення нових високотехнологічних виробництв та інноваційних підприємств.
- залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій до регіональної економіки;
- створення нових робочих місць;
- підвищення доходів населення;
- розвинутий малий і середній бізнес;
- зменшено енергетичну залежність громади.

Досягнення стратегічної цілі пропонується через наступну структуру операційних цілей та завдань.

Досягнення операційної цілі 1.2. потребує вирішення таких завдань, табл. 3.5.

Стратегічна ціль 3. Оновлення інфраструктури території

Принцип розвитку Кобеляцької ТГ, спрямований на комфортному проживанню жителів орієнтований на створення середовища високої якості, що визначається інтегрованою інфраструктурою.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		29

Розвиток комфортної громади передбачає формування центральної частини та поліцентричної структури взаємопов'язаних територій. Різноманітне та змішане використання територій має задовольняти різні функціональні потреби мешканців. Громаді необхідно формувати діючої мережі доріг, впровадження високошвидкісного Інтернету, поліпшувати соціальну інфраструктуру території.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких операційних цілей:

Стратегічна ціль 3. Оновлення інфраструктури території, табл. 3.8

Впровадження та моніторинг реалізації стратегії

В процесі стратегічного планування і управління на рівні місцевого самоврядування необхідною складовою успіху є регулярний моніторинг змін і явищ, які виникають в процесі реалізації завдань.

Окрім ефективності, це дає змогу ідентифікувати покращення реалізації прийнятих намірів, а також внести відповідну корекцію, що виникає із неврахованих раніше факторів або непередбачених явищ, що змінюють передумови реалізації.

3.2 Впорядкування території орних земель

Основним завданням при організації системи формування землеволодінь та землекористувань на території Кобеляцької ТГ, зокрема, на території ПСП «Деменківське» є впорядкування території ріллі, що передбачає проектування системи сівозмін і поза сівозмінних ділянок, проектування полів, робочих ділянок, захисних лісових смуг, польової шляхової мережі та інших елементів.

Впорядкування території орних земель включає наступні елементи:

- розміщення полів і робочих ділянок;

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		30

- розміщення захисних лісових смуг;
- розміщення польових шляхів.

Всі перераховані елементи знаходяться в тісному взаємозв'язку і розміщуються взаємо узгоджено.

Заходи з впорядкування території орних земель спрявані на вирішення завдань, щодо збільшення валового виробництва продукції рослинництва, скорочення витрат на виробництво, збереження ґрунтової родючості, запобігання деградаційним процесам. Разом з цим вирішуються завдання щодо:

- створення умов сталого розвитку агроладшафту, підвищення родючості ґрунтів, запобігання розвитку процесів ерозії, виконання необхідних природо-охоронних заходів;
- забезпечення територіальних умов для ресурсозберігаючих технологій обробітку сільськогосподарських культур, продукивного використання техніки і транспортних засобів;
- розроблення системи земельно - оціючних нормативів по полям і робочим ділянкам, необхідних для дифереціації норм витрати палива, внесення добрив, норм висіву насіння та планування польових робіт тощо.

Таким чином, впорядкування території орних земель – це комплексне проектне завдання щодо раціонального та ефективного використання ріллі і прилеглих територій.

Розміщення полів і робочих ділянок

Поля сівозміни – це рівновеликі земельні діляни (частини сівозмінного масиву), призначені для почергового обробітку сільськогосподарських культур (у відповідності зі схемою чергування) і виконання пов'язаних з цим польових робіт.

Поля сівозміни можуть складатися з однієї або кількох робочих ділянок. Робоча ділянка – це частина поля, однорідна за агровиробничими властивостями і призначена (придатна) для одочасного виконання польових робіт за єдиною технологією.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		31

Робоча ділянка виділяється за територіальними, ґрунтовим і екологічними ознаками. Її межами можуть служити як природні перешкоди для обробки (лісосмути, дороги, канали тощо), так і встановлені при землустрої умовні лінії. Робоча ділянка повинна бути агротехнічно однорідною. А

агротехнічна однорідність означає рівноцінність ґрунтових відмін щодо родючості, механічного складу і характеру зволоження, що припускає єдині терміни проведення польових робіт, одночасність проходження стадій росту рослин, загальну потребу в добривах, єдиний характер механізованої обробки.

Тому при розміщенні полів і робочих ділянок необхідно враховувати такі умови:

- розміри сторін і форма ділянки – умови конфігурації;
- ґрунтові умови – агротехнічну однорідність;
- рельєф місцевості;
- забезпечення рівновеликості;
- розміщення доріг, лісосмуг, меж та інших елементів організації

території.

Перераховані умови нерідко знахяться в суперечності, тому обґрунтування розміщення полів і робочих ділянок це єдине проектне завдання.

Проектування полів за умовами конфігурації полягає у встановленні їх площі, форми і розмірів сторін, виходячи з вимог правильної організації робочих процесів і найбільш продуктивного використання сільськогосподарської техніки. Найкращим є рішення, коли поле складається з однієї робочої ділянки правильної (прямокутної) конфігурації.

У більшості випадків до складу поля входять не одна, а кілька робочих ділянок, внаслідок розчленованості масиву доогами, лісосмугами, каналами та іншими перешкодами, а також його неоднорідності за умовами рельєфу і якості

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		32

ґрунтів.

З метою дотримання вимог щодо компактності, поля сівозмін, коли це можливо, проєктуються у вигляді однієї ділянки. Якщо ж конкретні умови масиву, де проєктуються поля, не дозволяють запректувати їх у вигляді однієї ділянки, у цьому випадку окремі ділянки поля (робочі діляки) необхідно розміщувати суміжно, по відношенню один до одного на мінімальній відстані, що буде забезпечувати більшу компактність поля.

Однак вирішуючи це питання, не слід допускати надмірного подрібнення полів за рахунок невеликих за площею прирізок і відрізків з метою забезпечення абсолютної рівновеликості полів.

Дрібноконтурні поля проєктуються набором окремих контурів ріллі. Головною характеристикою полів за умови конфігурації є довжина робочого гону, а в збірних полях – середньозажена довжина робочого гону. Чим більше довжина робочого гону (робочої ділянки), тим менше втрати на холості повороти і заїзди тракторних агрегатів і вище продуктивність їх роботи.

За даними розрахунків і експериментів прийнято вважати, що оптимальна довжина полів (робочих ділянок) в степових районах становить 2000-2500 м, лісостепових 1500-2000 м, на піщних ґрунтах не більше 1000 м. Ширина полів також істотно впливає на характер і результати механізованого обробітку, оскільки частина робіт виконується впоперек поля.

Ширина визначається виходячи з площі робочої ділянки і встановленої довжини. У більшості випадків вона визначається розміщенням лісосмуг, доріг, каналів або загальної конфігурацією земельного масиву. За даними В.Я. Заплетіна, оптимальну довжину поля (L_p) і його ширину (B_p) при заданій площі можна визначити виходячи зі співвідношення механізованих робіт, що виконуються у поздовжньому і поперечному напрямках. Такі розрахунки можна виконати за формулами:

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		33

Розрахунки показують, що за умовами конфігурації кращими є поля і робочі ділянки із співвідношенням сторін 1: 4, прямокутної форми або у вигляді трапеції з паралельними сторонами в напрямку основного обробітку. Відхилення кутів від прямих не повинні перевищувати 20-30°.

Облік ґрунтових умов важивий при формуванні полів і робочих ділянок. Оскільки обробіток повинен проводитись одночасно і за єдиною технологією, а ґрунтовий покрив повинен бути однковий за умовами родючості, водно-повітряного режиму, механічного складу, теплового режиму та іншими якостями.

Це необхідно для того, щоб на території полів і робочих ділянок були однакові умови для росту і розвитку всіх рослин, що культивуються в сівозміні. Тільки при цьому можливе застосування єдиних технологій, норм висіву насіння, добрив, термінів проведення польових робіт і механізованої обробки полів.

Ґрунтовим умовам надається особливе значення при великій строкатості ґрунтів. Для кожної сільськогосподарської культури можуть бути виділені ґрунтові ареали обробітку, а придатність ґрунтів в цілому для культур може бути визначена в межах декількох ґрдацій: кращі, придатні та непридатні. Найбільш вимогливі до ґрунтових умов зі злакових – яра та озима пшениця, а з просапних – картопля.

Найменш вимогливі – багаторічні трави.

Загальна придатність ґрунтів визначається як відносно стабільними факторами (вміст гумусу, механічний склад), так і менш стійкими елементами, залежними від погодних умов (водно-повітряний режим). Так, ґрунти з тимчасово надмірним зволоженням малопідатні для пшениці та картоплі, зате є кращими для овочів, багаторічних і одноічних трав. Якщо для коренеплодів та картоплі кращими є ґрунти середнього механічного складу, то зернові добре ростуть на важких ґрунтах.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		34

Отже, формування полів і робочих ділнок за ґрунтовими умовами повинно проводитися з урахуванням вимог конкретних сівозмін і сільськогосподарських культур. Робоча ділнка, зокрема, на всій території повинна мати єдині: підтип і вид ґрунтів, механічний склад, основні фактори родючості, кислотність ґрунтів, ступінь змитості, ступінь меліоативної облаштованості тощо.

Рівноякісність полів забезпечується пректуванням їх однорідними за ґрунтовим покривом, розташуванням на однкових елементах рельєфу і схилах однієї експозиції.

Вимоги щодо рівноеликості полів обумовлені необхідністю забезпечення щорічної сталості площ посіву сільськогоспоарських культур, рівноміного виходу валової продукції окремих культур за роками ротації сівозміни, однакового обсягу польових і транспортних робіт тощо.

Однак запроектувати абсолютно рівновеликі за площею поля можливо лише в тому випадку, коли орні землі сівоміни являють собою цілісний масив. При великій розчленованості орних земель балками, ярами, дорогами, лісосмугами тощо запроектувати ріовеликі за площею поля без прирізок або відрізків не завжди можливо.

Щоб уникнути дрібних і незручних за площею дорізків (відрізків) і забезпечити тим самим кращі просторові умови полів (робочих ділянок) у вигляді цілісних і компактних масивів, допускаються деякі обґрунтовані відхилення у величині їх площ.

Відхилення окремих площ полів від середнього розміру поля сівозміни можливе в межах до 10 %, а за більш складних умов - до 12-15 %. В розрізі окремих сівозмін відхилення складають: польові - 10-15%; спеціальні – 5 %; кормові – 15 %; ґрунтозахисні - 20%.

Розміщення полезахисних лісосмуг

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		35

При розміщенні захисних лісових смуг вирішується широке коло завдань:

- забезпечення захисту орних земель від вітрової ерозії за допомогою зниження швидкості шкідливих хуртовинних вітрів і суховіїв;
- забезпечення захисту від водної ерозії, змивів і розмивів на ріллі, утворення ярів шляхом зменшення інтенсивності потоків паводкових і дощових вод;
- сприяння накопиченню вологи на полях, регулюючи розподіл опадів, рівномірного танення снігу і зниження інтенсивності випаровування;
- створення сприятливого мікроклімату на полях;
- запобігання поширенню хвороб і шкідників;
- створення біокоридорів та забезпечення екологічного каркасу агроландшафтів;
- захист сільськогосподарських тварин від вітрів та прямих сонячних променів.

За функціональним призначенням та умовами розміщення лісосмуги поділяються на такі види:

- полезахисні (вітроломні) – розміщуються на рівнинній місцевості або на пологих схилах, де немає небезпеки розвитку водної ерозії ґрунтів, але істотно проявляється шкідливий вплив вітрів (дефляція);
- водорегулюючі – розміщуються поперек схилів для зарегулювання поверхневого стоку і запобігання змиву ґрунтів;
- водороздільні – розміщуються по лініях водорозділів, на опуклих і гребенястих схилах, їх головні завдання полягають у снігозатриманні, регулюванні інтенсивності танення снігу та розподілу водотоку.
- прибалкові та прияужні – розміщують уздовж балок і ярів та по їх дну для регулювання поверхневого стоку води, припинення водної ерозії, поліпшення мікроклімату на прилеглих полях.

Крім цих основних для сільськогосподарських земель видів лісосмуг є й інші, що враховують специфіку території, що захищається:

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		36

- лісосмуги на зрошуваних землях уздовж зрошувальних і скидних каналів для зменшення випарювання води, пониження рівня ґрунтових вод, захисту полів від суховіїв і чорних бур;
- лісосмуги на осушувних землях, уздовж осушувальних каналів для захисту їх від засипання і розвитку на полях вітрової ерозії;
- лісосмуги в садах, виноградниках та інших територіях для зменшення швидкості вітру і поліпшення мікроклімату;
- лісосмуги навколо ставків, водосовищ, вздовж річок і в заплавах для затримання твердого стоку, захисту від руйнування берегів, розмиву і заносу піском заплав річок;
- лісосмуги і куртинні насадження на пасовищах для підвищення продуктивності пасовищ і захисту тварин від вітру і спеки;
- кулісні, куртинні і масивні лісові насадження на піщаних ґрунтах для закріплення пісків.

Створення лісосмуг - це тривалі і дорогі заходи, тому місце розтшування і конструкція кожної лісосмуги повинні бути економічно обґрунтовані. Разом з тим варто зазначити, що ефективний захист полів сівомін можливий тільки при створенні системи лісосмуг на великій території.

Така система орієнтується на захист ґрунтів від вітрової і водної ерозії. Тому методика розміщення лісосмуг істотно розрізняється в умовах рівнинної місцевості і складного рельєфу.

У рівнинній місцевості призначення лісосмуг – це зниження швидкості вітру і збереження вологи на полях з допомогою снігозатримання, більш рівномірного розподілу опадів і створення сприятливого мікроклімату. Відповідно зменшується шкідливий вплив суховіїв на великих територіях і призупиняється розвиток дефляційних процесів.

Тому в умовах рівнини в основному необхідно проєтувати полезахисні (вітроломні) лісосмуги. При проєктуванні полезахисних лісових смуг вирішуються три основні завдання:

- визначення напрямів (орієнтування);
- визначення відстані між лісосмугами;
- встановлення конструкції і ширини лісосмуг.

Напрямок (орієнтування) лісосмуг встановлюється з урахуванням двох чинників. По-перше, лісосмуги повинні забезпечувати найбільш ефективний захист полів, а це досягається за умови їх перпендикулярності у напрямку шкідливих вітрів. По-друге, лісосмуги не повинні перешкоджати механізованому обробітку ґрунту, тому їх слід поєднувати з межами полів і робочих ділянок.

Полезахисні лісосмуги поділяються на основні (довжні) і допоміжні (поперечні). Напрямок основних встановлюється по можливості перпендикулярно переважному напрямку вітру і поєднується з довгими сторонами полів сівозміни.

Допоміжні (поперечні) лісосмуги проєктуються по коротким сторонам полів і робочих ділянок.

Розміщення лісосмуг і польових шляхів слід погоджувати не тільки з межами полів (робочих ділянок), а також і між собою. Розміщення лісосмуг провадиться відповідно до чинних інструктивних і нормативних вказівок з проєктування і вирошування захисних лісових насаджень.

При впорядкуванні території сівозмін виникає велика кількість своєрідних нюансів, які необхідно враховувати. Через це часто виникає необхідність розгляду й оцінки варіантів проєкних рішень з метою вибору кращого з них.

Для того, щоб визначити краще проектне рішення необхідно визначити узагальнюючий економічний ефект за єдиним критерієм на основі оцінки позитивних і негативних факторів кожного з розглянутих варіантів, що характеризуються конкретними економічними показниками.

Економічні показники, які використовують для сукупного аналізу проектних рішень, можна звести в наступні групи:

- капітальні витрати;
- щорічні витрати;
- вартість додаткової продукції.

Проектування кормової сівозміни

На території ПСП «Деменківське» запроектовано дві сівозміни (табл. 3.13).

Кормова – сівозміна призначена переважно для виробництва соковитих та грубих кормів.

Недостатня частина зелених кормів може бути поповнена в кормових та інших сівозмінах.

Кормова сівозміна призначена для:

- забезпечення зеленими кормами сільськогосподарських тварин на літній період;
- зменшення транспортних витрат на перевезення кормів;
- для організації випасу худоби ;
- для організації моціону (випасання худоби бо вона застоюється).

Культури, які засіяні на кормовій ділянці:

Заг. площа–163,38 га ; кількість полів – 5; сер. розмір поля – 32,68 га.

1. Багаторічні трави на сіно (32,30 га)
2. Багаторічні трави на з/к (32,28 га).
3. . Багаторічні трави на сінаж (33,42 га).
4. Озимі на з/к (24,48га).

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		39

5. Однорічні трави на з/к (32,26га), на силос 33,12 га.

Схема чергування культур в сівозмінах складалися відповідно до агрономічних вимог, враховуючи якість попередників, строки дозрівання та збирання сільськогосподарських культур.

Польові сівозміни мають найбільш універсальний характер, тому що в них вирощуються зернобобові, зернові, технічні та кормові культури. У цілому ротацію багатопільної польової сівозміни можна представити у вигляді окремих ланок, з'єднаних між собою.

У польових сівозмінах найбільш поширеними є такі види:

- зернопарові; в них питому вагу зернових разом з зернобобовими може досягати 80 і більше відсотків;
- зернопаропросапні: поєднання трьох ланок;
- зернотравянопросапні (плодозмінній); в них поинні бути присутніми 50% зернових, 25% – просапні, 25% – бобові або багаторічні трави.

Польова сівозміна має такий склад :

Заг.площа – 2100,35; кількість полів – 9; сер. розмір поля – 190,94 га.

1. Озима пшениця (458,8 га).
2. Коренеплоди (27,01 га), кормові баштанні (30,14 га), цукровий буряк (233,48 га)
3. Ячмінь (284,98 га), гречка (99 га)
4. Горох (212,38 га).
5. Кукурудза на силос (93,54 га), кукурудза на зерно (124,45 га)
6. Соя (236,17 га).

Для аналізу сівозмін складено таблицю по розміщенню сільськогосподарських культур в сівозмінах (таблиця 3.14).

Природно – ресурсний потенціал території характеризується сукупною продуктивністю її природних ресурсів, як засобів виробництва і предметів споживання, що виражається в їх суспільній споживній вартості.

Слід розрізняти сучасну (фактично досягнуту) і потенційну

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
						40
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		

продуктивність природних ресурсів, а отже, сучасний (досягнутий, реальний) і перспективний природно-ресурсний потенціал.

Потенційна продуктивність природних ресурсів характеризує максимально можливу ефективність викоистання їх з точки зору товариства в цілому, яка теоретично може бути досягнта вже на сучасному етапі розвитку продуктивних сил держави при забезпеченні оптимальної відповідності фактичної структури природокоистування з історично сформованою специфікою місцевих природно – еконмічних, соціальних та деяких інших умов. Основою такої економічної оцінки пиродно – ресурсного потенціалу є величина середньорічного ефекту від його використання.

В сільському господарстві вони базуються, наприклад, на вартості продукції, яка визначається витратами в гіших природно – кліматичних зонах масового товарного виробництва при середньому рівні його інтенсивності, фондоозброєності і кваліфікації працівників.

Кількісне вираження потенціалу прирного ресурсу території визначається його загальною (сумарною) цінністю за всіма напрямми використання. Вона є сумою добутків оціненої спживної вартості одиниці ресурсу на продуктивність ресурсу всієї території, прдатного для експлуатації за кожним із напрямів його використання, з урахуванням коефіцієнтів якості.

В основу розрахунку потенціалу земельних реурсів в Україні покладено результати загальної економічної оцінки всіх сільськогосподарських угідь, здійсненої в єдиній системі земельного кадастру. У відповідності до ст. 179 Земельного кодексу України природно-сільськогосподарське районування земель є основою для оцінки земель і розроблення землевпорядної документації щодо використання та охорони земель.

Проектування польової сівозміни

Ротація багатопільної польової сівозміни є, свого роду, ланки, які сполучені між собою. Ланка це частина сівозміни, що складається із двох-трьох

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		41

культур або чистого пару і однієї-трьох культур. Починатися ланка повинна з культури, яка є добрим попередником наступних культур.

Роллю польових сівозмін, здебільшого є виробництво зерна, технічних культур і картоплі. Незначна частина площі польової сівозміни може бути зайнята кормовими культурами і чистим паром. Проте повне забезпечення кормами тваринництва не входить у завдання польової сівозміни.

Кількість полів у польовій сівоміні залежить від складу і пропорції культур, від загальної площі й характеру включених у сівозміну земель. Чим різноманітніший склад культур, тим доцільніше мати багатопільні сівозміни, в яких легше надати для кожної культури одне або декілька цілих полів.

Польова сівозміна має площу – 2100,35 га. Середня валова площа поля – 190,9 га. Згідно попередніх розрахунків встановлено, що рекомендована система - дев'ятипільна із наступним розміщенням культур:

1. Озима пшениця
2. Гречка
3. Кукурудза на зерно
4. Кукурудза на зерно
5. Соя
6. Кукурудза на силос
7. Озима пшениця
8. Соняшник
9. Соя

Аналіз і оцінка варіантів проектування полів сівозмін

В ході проектування були запроєктовані такі сівозміни: польова, кормова, спеціальна. Характеристика останніх наведена у таблиці 3.15.

Середньозважений бал поля розраховується за формулою:

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		42

Таким же чином обраховується середньозважений бал решти полів.

Маючи середньозважені бали полів спеціальної сівозміни за аналогією до формули, необхідно розрахувати середньозважений бал бонітету спеціальної сівозміни:

Площа поля в умовних кадастрових гектарах розраховується за формулою:

Були розраховані абсолютні і відносні відхилення по фізичній і кадастровій площі по кожному полю сівозміни. Всі відхилення знаходяться в межах норми.

Сума умовних кадастрових площ полів сівозміни складає умовну площу сівозміни.

Фізична й умовна площі сівозміни повинні бути рівні, що є контролем правильності проведених обчислень.

Обрахована таблиця рівновеликості запроектованих полів польової сівозміни (табл. 3.16).

Для оцінки полів сівозмін щодо їх технологічних характеристик, зокрема форма поля, робочі довжина і ширина, відстань до виобничих центрів, характеристики щодо крутості схилів, необхідно знайти значення відповідних показників.

Форма поля визначена візуально за планом.

У полях (робочих ділянках), що мають складну конфігурацію, довжина і ширина обчислені наступним чином. Спочатку визначено напрям основного обробітку поля (робочої ділянки), виходячи з його прсторових характеристик і рельєфу.

Потім виміряно перпендикуляр до напрямку основного обробітку в найбільш широкому місці поля (ділянки), довжина якого при-мається у

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		43

наведеній вище формулі за значення H . За суму c і d беруть загальну довжину тієї частини периметра поля, що відхиляється від нпрямую основного обробітку більше 15° . Після відповідних обчислень одержано значення робочої ширини (B_p). Робочу довжину (L_p) визначено шляхом поїлу площі поля або робочої ділянки (P) на робочу ширину (B_p).

Оскільки план землекористування не містить горизонталей, тому розрахунок робочих ухилів та ухилів земельних ділянок проводиться не буде. Слід зауважити, що овочева сівозміна проектується на найкращих ґрунтах із ухилом місцевості $0-1^\circ$, тому доцільно виписати ці ухили у відповідні колонки. В тому випадку, якщо б були відомі ухили, то вони визначалися за наступною формою:

3.3. Еколого – економічне обґрунтування системи землеводіння та землекористувань

Для визначення доцільності запроєктованих рішень необхідно провести економічне та екологічне обґрунтування.

Екологічне обґрунтування має на меті доведення того, що запроєктовані рішення мають допустимий вплив на навколишнє середовище або ж впливу взагалі немає. Сюди ж відноситься і характер використання землі.

Щодо економічної ефективності, то варто зазначити, що існує два види екологічної ефективності: абсолютна і порівняльна. Визначення абсолютної ефективності має на меті вибір найбільш доцільних напрямів і обсягів здійснення землевпорядних заходів у народногосподарському комплексі, його галузях і підприємствах.

Визначаємо коефіцієнти.

Для польової сівозміни (весняний стік):

Для польової сівозміни (літній стік):

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
						44
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		

Наступним етапом буде розрахунок коефіцієнту напруженості просапних площ, що залежить від площі просапних культур та загальної площі ріллі. До просапних площ відноситься кукурудза, соняшник, буряк, овочі.

Для оцінювання впливу складу угідь на екологічну стабільність агроландшафтів та сільськогосподарське землекористування застосовують таку систему екологічних показників:

- Коефіцієнт розораності території показує відношення площі ріллі до загальної площі суші. Розраховується таким чином:

- Коефіцієнт розораності сільськогосподарських угідь показує відношення площі ріллі до загальної площі сільськогосподарських угідь. Розраховується таким чином:

- Коефіцієнт розораності сільськогосподарських угідь. Сільськогосподарська освоєність території визначається коефіцієнтом, тобто відношення площі сільськогосподарських угідь до загальної площі суші. Розраховується наступним чином:

- Рекреаційна ємність – питома вага природно – біологічних резервацій (ліси, дерево з чагарниковими насадженнями, сіножаті, пасовища, болота та під водою) в загальній площі території. Розраховується так:

Економічна оцінка проекту організації території визначається такими показниками:

- вартість валової продукції рослинництва і тваринництва на 100 га с.-г. угідь;
- орендна плата та земельний податок;
- вартість валової продукції рослинництва і тваринництва;

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		45

- вартість товарної продукції рослинництва і тваринництва.

Валова продукція сільського господарства - це сумарна її кількість, яку отримало підприємство впродовж певного періоду.

Оцінюючи економічну оцінку необхідно врахувати урожайність усіх вирощуваних у них сільськогосподарських культур, вихід продукції в кормових, зернових одиницях.

Важливим показником є виробництво основного виду продукції на 1 га., тобто зерна – для господарства зернового напрямку. Вартість валової продукції рослинництва розраховується на рік освоєння проекту, як добуток валового виходу на постійні ціни продукції. До розрахунку включаються сільськогосподарські культури, які передбачено вирощувати.

На даному етапі необхідно розрахувати валовий збір та вартість продукції рослинництва (табл. 3.19)

Після розрахунку валової продукції необхідно розрахувати собівартість продукції, затрати засобів і праці на 1 га ріллі та окупність затрат.

Собівартість розраховуються за усіма видами продукції на одиницю затраченої праці, прибуток з 1 га., чистий прибуток, тощо.

Перед цим повинні бути розраховані потреби господарства у виробництві певних видів продукції для виконання плану продажу, задоволення громадських і особистих потреб працівників, можливостей раціонального використання техніки і трудових ресурсів господарства.

Товарна продукція – це та частина валової продукції, яка реалізована за межі підприємства різним споживачам, вона може визначатися в натуральній і вартісній (грошовій) формах.

Визначається вартість товарної продукції за поточними цінами реалізації, рівень яких залежить від каналу і строків реалізації продукції, її якості, кон'юктури ринку та інших факторів.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		46

Кон'юнктура ринку – це економічна ситуація, що склалася на ринку відносно попиту, пропозиції, рівня цін, товарних запасів, становище основних фірм конкурентів.

Грошовим доходом (грошова виручка) є гроові надходження від продажу товарної продукції.

Собівартість являє собою вартісну оцінку використовуваних у процесі виробництва продукції (робіт, послуг) природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних фондів, трудових ресурсів, а також інших витрат на її виробництво і реалізацію.

Наступний крок – знаходження вартості товарної продукції і затрат галузі рослинництва, при цьому використовуючи дані за нинішній рік оголошені Департаментом агропромислового розвитку.

Реалізаційна вартість продукції визначається за даними закупівель Міністерства аграрної політики (табл. 3.20).

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		47

Для того, щоб визначити вартість товарної продукції необхідно знайти добуток товарної продукції на реалізаційну вартість.

Витрати на виробництво знаходяться шляхом розрахунку добутку товарної продукції на собівартість

Щоб знайти чистий прибуток (П) із реалізованої продукції необхідно знайти різницю між вартістю товарної продукції і витрати на виробництво цієї продукції:

Після цього необхідно визначити рентабельність землекористування. Вона визначається як відношення прибутку до собівартості у відсотковому відношенні:

Таким чином, проаналізувавши отримані значення встановлено, що рентабельність має позитивний показник. Сформована таблиця техніко – економічних показників діяльності підприємства, табл. 3.21.

Одна із функцій моніторингу земель полягає в проведенні контролю за використанням і охороною земель, який . полягає в аналізі об’єктивної і достовірної інформації щодо ситуації яка склалася у сфері земельних ресурсів.

У сучасних умовах господарювання одним з результативних заходів підвищення ефективності виробництва в сільському господарстві є раціональне використання земельних угідь.

Земля як оловний засіб виробництва в сільському господарстві значною мірою формує рівень достатку сільського населення, а також визначає рівень продовольчої безпеки країни.

Під ефективністю використання земель у сільському господарстві необхідно розуміти економічний результат від використання

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		48

сільськогосподарських земель, який характеризується відношенням отриманого ефекту та площі з урахуванням якості та віддаленості земельної ділянки.

Встановлено, що досягнутий у сільськогосподарських підприємствах рівень ефективності використання землі нині ще низький, бо неефективно використовуються землі у сільськогосподарських підприємствах.

Основним шляхом підвищення ефективності використання землі є послідовна інтенсифікація, оскільки вона, відповідно до незмінної площі, дає можливість збільшити валове виробництво продукції за рахунок збільшення виходу її з одиниці земельної площі. Розв'язання цієї проблеми пов'язане не лише з додатковими вкладеннями, а й з удоскоаленням технології та організації виробництва. Основними заходами підвищення ефективності використання землі є:

- збільшення площ земель, які використовують у сільському господарстві;
- меліорація земель;
- запровадження нових ґрунтозахисних систем землеробства;
- захист ґрунтів від ерозії і деградації;
- освоєння науково обґрунтованих сівозмін;
- запровадження інтенсивних технологій, науково обґрунтованих систем удобрення й інтегрованого захиту рослин від хвороб, шкідників і бур'янів, запровадження нових форм організації праці та виробництва.

Структурно-логічна модель заходів підвищення ефективності використання земель показана на рис. 3.6.

Ефективне використання земельних ресурсів немоливо без достовірної інформації про якісний стан ґрунтів, рівня їх забруднення. Тому необхідно вирішити, які будуть визначені основні напрями підвищення ефективності використання земельних ресурсів, який оптимальний варіант структури посівних площ, системи обробітку ґрунту, системи живення і захисту рослин. При

розробці систем удобрення важливо визначити оптимальні норми і співвідношення поживних елементів для сільськогосподарських культур. Як відомо, клімат впливає на умови сільськогосподарського виробництва, тому потрібно враховувати зміни метеоумов при вирощуванні сільськогосподарських культур.

Вагомими напрямками зростання еколого-економічної ефективності земельних ресурсів можна вважати такі:

- науковий підхід щодо процесів у виористанні, збереженні та відтворенні родючості земельних ресурсів, проведення збалансованих землеохоронних заходів із врахуванням осоливостей природно- кліматичних зон;

- підвищення родючості ґрунтів, зокрема внесення добрив, удосконалення технологій обробітку ґрунту, впровадження екологобезпечних систем землеробства;

- вдосконалення складу земельних угідь та посівів культур, які вирощуються у напрямку суттєвого зменшення негативного навантаження людини на довкілля і зростання його відтворювального, відновлювального потенціалу для економії виробничих ресурсів;

- застосування системи кредитування сільського господарства, що дозволить підтримати еколого-економічний стан ґрунтів на належному рівні.

Державний контроль за використанням та охороною земель є гарантією ефективності механізму охорони земельного фонду від нераціонального використання землі. Земельний контроль гарантує досягнення цілей охорони земель та їх раціонального використання.

Завдання державного контролю за використанням та охороною земель визначаються основними формами діяльності у сфері земельних ресурсів і їх умовно можна поділити на: 1) організацію раціонального землекористування; 2) охорону земель; 3) забезпечення екологічної безпеки людини. Ці форми

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		50

безпосередньо пов'язані між собою, оскільки охорона земель неможлива без їх раціонального використання, а земля, як один з найвжливіших компонентів природи, повинна використовуватись з дотриманням вимог екологічної безпеки.

Державний контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України, а також у забезпеченні реалізації державної політики у сфері охорони та раціонального використання земель; запобігання порушенням законодавства України у сфері використання та охорони земель; запобігання забрудненню земель та зниженню родюості ґрунтів, погіршенню стану рослинного і тваринного світу, водних та інших природних ресурсів.

Таким чином, мета контролю за використанням та охороною земель збігається з метою усієї екологічної діяльності: це задоволення справедливих соціальних, економічних, екологічних потреб нинішнього і майбутнього поколінь у сфері розвитку і охорони навколишнього природного середовища.

Державний контроль за використанням і охороною земель є діяльністю компетентних органів держави, спрямовану на додержання вимог земельного законодавства, забезпечення гарантій реалізації земельно-правових норм та утвердження законності у земельних відносинах.

Земельний контроль охоплює усі категорії земель незалежно від форм власності та їх цільового призначення і поширюється на всіх суб'єктів земельних відносин.

Крім того, процес здійснення контролю за використанням та охороною земель підпорядкований певним принципам:

—забезпечення раціонального використання та охорони земель як основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави;

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		51

– пріоритет вимог екологічної безпеки у використанні земельних ресурсів над економічними інтересами;

– повне відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю внаслідок порушення земельного законодавства України;

– поєднання заходів економічного стимулювання і відповідальності у сфері використання та охорони земель.

З урахуванням органів (суб'єктів), які здійснюють земельний контроль, виділено 3 види земельного контролю: державний, громадський і контроль, що здійснюється органами місцевого самоврядування (самоврядний).

Органи управління і контролю у галузі використання та охорони земель мають розгалужену систему, яка діє у межах повноважень, визначених земельним та іншими галузями права України. Зазначена система функціонує як єдиний взаємопов'язаний механізм, що має спільну мету – дотримання законності та правопорядку у сфері земельних відносин.

Місцеві державні адміністрації і органи місцевого самоврядування мають «земельні» повноваження відповідно до чинного законодавства. Сільська рада може здійснювати контроль лише на землях комунальної власності, але оскільки ще досі не проведено їх розмежування з державними землями, то сільради по-суті залишаються безземельними і безправними. Те ж саме стосується держадміністрацій, для яких власне законодавчо ще не встановлений порядок здійснення контролю, не визначений перелік осіб, які є відповідальними за цю роботу, їх повноваження та обов'язки. Все це звільнює процес здійснення державного земельного контролю на місцях.

Попри всі переваги в діяльності місцевих органів влади і управління з огляду на їх локалізований характер, головними органами, що здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель, є органи спеціальної компетенції.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		52

Методи контролю повинні відповідати певним вимогам – бути ефективними, гнучкими і сприяти творчому підходу до здійснення контролю, забезпечувати відповідний вплив на об'єкт контролю.

Методи здійснення земельного контролю дуже конкретно визначені в п. 4 ст. 9 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» є:

- проведення перевірок;
- розгляд звернень фізичних і юридичних осіб;
- участь у роботі комісій при прийнятті в експлуатацію меліоративних систем і рекультивованих земель, захисних лісонасаджень, протиерозійних гідротехнічних споруд та інших об'єктів, які споружуються з метою підвищення родючості ґрунтів та забезпечення охорони земель;
- розгляд документації із землеустрою, пов'язаної з використанням та охороною земель;
- проведення моніторингу ґрунтів та агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення.

Кожен із зазначених методів має свої особливості при його застосуванні, але у своїй сукупності вони направлені на реалізацію конкретних завдань контролю та досягнення ним єдиної мети.

Головною метою проведення інспекторських перевірок є дотримання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, громадянами і юридичними особами земельного законодавства, виявлення земельних правопорушень та вжиття заходів щодо їх усунення.

Згідно Порядку планування та проведення перевірок з питань здійснення державного контролю за використанням та охороною земель проводяться наступні види перевірок: планові, позапланові та оперативні.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		53

Наступним методом контролю за використанням та охороною земель є участь контролюючих органів у роботі комісій при прийнятті в експлуатацію меліоративних систем і рекультивованих земель, захисних лісонасаджень, протиерозійних гідротехнічних споруд та інших об'єктів, які споруджуються з метою підвищення родючості ґрунтів та забезпечення охорони земель.

Питання державного контролю за використанням та охороною земель стоїть надзвичайно гостро, оскільки довготривале споживацьке ставлення до землі породило ряд проблем, що потребують негайного вирішення.

Державою здійснюються меліоративні заходи на землях сільськогосподарського призначення з метою підвищення родючості ґрунту. Важливою умовою проведення меліоративних робіт є те, що вони не повинні зумовлювати погіршення екологічного стану, виснаження і деградації ґрунтів.

Меліоративні заходи – це роботи, спрямовані на поліпшення хімічних і фізичних властивостей ґрунтів, обводнення пасовищ, створення захисних лісових насаджень, проведення культуртехнічних робіт, будівництво і експлуатація меліоративних систем, включаючи наукове, організаційне та виробничо – технічне забезпечення цих робіт.

Відповідно до цього Закону меліорація земель – це комплекс гідротехнічних, культуртехнічних, хімічних, агроехнічних, агролісотехнічних та інших меліоративних заходів, що здійснюються з метою регулювання водного, теплового, повітряного і поживного режиму ґрунтів, збереження і підвищення їх родючості та формування екологічно збалансованої раціональної структури угідь.

Крім того, більша частина земель піддається водній та вітровій ерозії, техногенному забрудненню, руйнуванню структури ґрунту, через що він

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		54

втрачає свої самовідновлювальні та самоочиувальні властивості. Широкого застосування за таких обставин набуває рекультивація земель, як повернення їх до природного стану та відновлення їх природних властивостей. У цій галузі працює багато спеціалістів сільського господарства, проте дана сфера потребує особливого контролю, оскільки не може допускати помилок.

Прикладом може бути те, як за останні роки загострилась проблема підтоплення земель через підняття рівня ґрунтових вод внаслідок грубих порушень у проектуванні та будівництві, а також в експлуатації гідротехнічних і меліоративних систем.

Захисні лісові насадження використовуються у сільському господарстві з метою: боротьби із вітровою та водною ерозією ґрунтів; боротьби із суховійними та холодними вітрами, хуртовинами і пиловими бурями; регулювання поверхневого і внутрішнього стоку води, тобто збереження вологи; регулювання теплового режиму.

Контролюючі органи перевіряють вид конструкції захисних лісових насаджень, схему змішування (підбір і чергування деревних порід), схему розташування посадкових місць та агротехніку ствоєння захисних насаджень на відповідність проектним, а також переіряють правильність застосованого принципу розміщення позахисних смуг на сільськогосподарських угіддях (перевірка співвідношення висоти та відстані між цими позахисними смугами).

До протиерозійних і гідротехнічних споруд відносяться всі споруди, які створюються людиною із штучних матеріалів з метою боротьби із водною ерозією ґрунтів. Контролюючі органи перевіряють правильність розташування, встановлення та справність гідротехнічних споруд та правийність вибору виду споруд.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		55

До методів державного контролю за використанням та охороною земель законом віднесено також розгляд документації із землеустрою, пов'язаної з використанням та охороною земель.

Землеустрій є важливим знаряддям, яким держава регулює земельні відносини, він є сферою практичної діяльності щодо організації раціонального використання та охорони земель, створенні сприятливого екологічного середовища та поліпшенні природних ландшафтів.

Землеустрій має здійснюватись комплексно з реалізацією таких функцій державного і самоврядного регулювання земельних відносин, як планування територій, ведення державного земельного кадастру, реєстрації прав на землю, оскільки землеустрій не може бути проведений без наявності відповідної планувальної документації.

В системі землеустрою функціонують різні землевпорядні дії, зокрема, розроблення прогнозів державних і регіональних програм використання та охорони земель, складання схем землеустрою та ін. Всі землевпорядні дії призначаються для вирішення питань раціонального використання земельних ресурсів, збереження, відновлення і підвищення родючості ґрунтів, охорони земель (разом з іншими природоохоронними заходами) та виконання інших завдань, визначених чинним законодавством України.

Принципи землеустрою базуються на першочеговому вирішенні природоохоронних завдань. У сфері охорони земель землеустрій має забезпечувати збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічну цінність природних і набутих якостей земель, поліпшувати природні ландшафти.

Одним важливим методом державного контролю за використанням та охороною земель сільськогосподарського призначення є проведення моніторингу ґрунтів та агрохімічної паспортизації цієї категорії земель.

Моніторинг земель – це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
						56
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		

негативних процесів. У системі моніторингу земель проводиться збирання оброблення, передавання, збереження та аналіз інформації про стан земель, прогнозування їх змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану земель та дотримання вимог екологічної безпеки.

Агрохімічна паспортизація земель сільськогосподарського призначення являє собою обов'язкове агрохімічне обстеження ґрунтів з видачею агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки, в якому фіксуються початкові та поточні рівні забезпечення поживними речовинами ґрунтів, рівні їх забруднення токсичними речовинами та радіонуклідами.

На думку авторів моніторинг земель сільськогосподарського призначення необхідно проводити 2 рази на рік (локальний рівень).

Перший раз – перед посівними роботами, другий – після збирання урожаю.

Результатами такого моніторингу повинні виступати характеристики зміни властивостей ґрунтів, що дає можливість оцінити ступінь сільськогосподарського впливу на їх стан.

Внесення хімічних реагентів повинно санкціонуватися Державною службою контролю. При цьому, власники паїв, які віддали в оренду землю, повинні надавати дозвіл на використання гербіцидів.

При виявленні погіршення якісних характеристик природного стану ґрунтів необхідно передбачати заходи, зокрема, відповідні штрафні санкції, які унеможливлуватимуть у майбутньому негативний вплив сільськогосподарського виробництва на їх стан.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		57

Висновок за розділом 3

Проведено організацію системи формування землеволодінь та землекористувань на території Кобеляцької ТГ, зокрема, земель на території ПСП «Деменківське».

Проведено еколого – економічне обґрунтування системи формування землеволодінь і землекористувань.

Для удосконалення просторово-територіальної структури землеволодінь і землекористувань запропоновано стратегію просторового розвитку території, які об'єднуються в єдину систему розвитку земельних ресурсів територіальної громади. У роботі проведено впорядкування території ПСП «Деменківське».

Запропоновано заходи перспективного використання та охорони земель на території Кобеляцької ТГ.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		58

ВИСНОВКИ

Організація території сільськогосподарського підприємства і передусім сільськогосподарських угідь є важливою ланкою в підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва.

Розглянуто принципи просторово-територіального планування території. Виділено наступні вимоги до раціонально утвореного землекористування: забезпечення компактності землекористування, зручності його конфігурації і меж для організації виробництва і території; суворе дотримання екологічних умов; забезпечення розмірів землекористувань, що відповідають зональним умовам, виробничому напрямку господарств і намічуваним на перспективу обсягам виробництва кожного підприємства та багато інших.

Вивчено зарубіжний досвід організації території. Зарубіжний досвід у сфері управління земельними ресурсами показує, що регулювання використання земель направлене на обмеження виведення земель із сільськогосподарського обороту. У зарубіжних країнах управління земельними ресурсами базується на праві приватної власності на землю.

Сформовано та охарактеризовано загальні відомості про територію Полтавської області. Об'єктом проектування є землі, які знаходяться у користуванні ПСП «Деменківське», та розташовані в адміністративному підпорядкуванні Кобеляцької ТГ Полтавської області.

Виконано кадастрову оцінку території. Охарактеризовано ґрунтовий покрив підприємства. Землі, які перебувають в оренді, розміщені на 4 агровиробничих групах ґрунтів.

Домінуючими ґрунтами в товаристві є чорноземи типові малогумусні важкосуглинкові (агрогрупа 53е) площею 777,84 га) та чорноземи опідзолені важкосуглинкові (агрогрупа 41е) площею 732,9 га.

Запропоновано стратегії щодо удоскоалення просторово-територіальної структури землеволодінь та землекористувань на території Кобеляцької ТГ.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		59

Для розвитку управління земельними ресурсами запропоновано стратегію прискорення інвентаризації земель сільської ради. Друга – це стратегія топографування: розроблення актуальних топографічних планів населеного пункту масштабів. Третя – це стратегія впорядкування угідь.

Виконано впорядкування території орних земель. Було здійснено розміщення полів та робочих ділянок, запроєктовано польову сівозміну із 11 полів загальною площею 2100,35 га та середнім розміром поля 190,9 га, запроєктовано кормову сівозміну із 5 полів площею 163,38 га та середнім розміром поля 32,68 га.

Проведено техніко-економічне обґрунтування організації території, а саме характеристику рівної величини полів сівозміни з урахуванням якості ґрунтів. Це обумовлено різною якістю земель у полі.

Визначено технологічні характеристики полів та робочих ділянок, зокрема форма поля, робочі довжини і ширини, відстань до виробничих центрів, визначено значення відповідних показників. Розміщено систему полезахисних лісосмуг.

Запропонована структурно-логічна модель заходів перспективного використання та охорони земель на території Кобеляцької ТГ, які повинні базуватися на використанні інноваційних ГІС-технологій.

					КРМ 2мБЗ 20245	Арк.
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дат		60